

depressed by political uncertainty. Thailand will remain one of Asia's slowcoaches. (The Economist, November 20, 2008)

Ідея суперництва у русі широко експлуатується для переосмислення економічного суперництва, однак, на відміну від образів війни, не містить у собі агресивних смислів: *China's economy may be lagging behind the US, but it is miles ahead in optimism, dynamism, and patriotism* (The Times, August 23, 2008)

В висновках зазначимо, що метафорична модель ECONOMY IS A HUMAN BEING характеризується високою функціональністю, з якої випливає її досить детальна структурованість простими метафоричними моделями. Функціональність антропоморфної метафорики проявляється в широкому охопленні концептосистеми ECONOMY. Завдяки метафориці цієї моделі знаходять переосмислення проблеми споживача, підприємництва, національної та глобальної економіки.

Через призму антропоморфних образів економіка постає як людина, стан якої може змінюватися від нормального до хворобливого (THE STATE OF ECONOMY IS THE STATE OF A HUMAN BEING). Зауважимо, що кризовий стан економіки надлишково висвітлюється двома ПММ₂ INAPPROPRIATE STATE OF ECONOMY IS ILLNESS та COLLAPSE OF ECONOMY IS DEATH OF A HUMAN BEING. Ідея болісного сприйняття економічних збитків отримує інтерпретацію завдяки синестетичним метафорам у складі ПММ₂ ECONOMIC HARM IS INJURY.

Антропоморфні образи екстраполюються також і на засоби економічного врегулювання економіки, представляючи їх у вигляді засобів боротьби із хворобою, тобто медичної допомоги людині. ПММ₁ ECONOMIC REGULATION IS MEDICATION включає дві ПММ₂ MONEY AS AN INSTRUMENT OF ECONOMY IS A CURE та MONEY AS AN INSTRUMENT OF ECONOMY IS BLOOD, профілюючи фундаментальну значущість грошей в процесі державного фінансового регулювання, особливо під час кризи. ПММ₁ ECONOMIC CHANGE IS FORWARD MOTION висвітлює динаміку макроекономічного зростання та конкуренцію між державами.

Література

- Баранов А.Н., Добровольский Д.О. Постулаты когнитивной семантики // Известия АН. Серия литературы и языка. – 1997. – том 56, №1. – С. 11-21. Воркачев С.Г. Лингвокультурная концептология: становление и перспективы // Известия РАН. Серия языка и литературы. – 2007. – Т. 66, №2. – С. 13–22. Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2006. – 631 с. 4. Економічна теорія / Посібник вищої школи (Воробійов Є. М., Грищенко А. А., Лісовицький В. М., Соболев В. М.) / Під загальною редакцією Воробійова Є.М. – Харків-Київ, 2001. – 704 с. Когнитивная лингвистика/ З.Д. Попова, И.А. Стернин. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314с. Колотнина Е.В. Метафорическое моделирование действительности в русском и английском экономическом англоязычном дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20. / Колотнина Елена Владимировна. - Екатеринбург, 2001. - 242с. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : [Учебное пособие]. – Мн.: ТетраСистемс, 2004. – 256 с. Основи економічної теорії: Підручник / А. А. Чухно, П. С. Єщенко, Г. Н. Кліменко та ін.; За ред. А. А. Чухна. – К.: Вища шк., 2001. – 606 с. Полевые структуры в системе языка. / Науч. ред. З.Д. Попова. – Изд-во Воронежского ун-та, 1989. – 197с. Приходько А.М. Концепти та концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. – Запоріжжя: Прем'єр, 2008. – 332с. Скляревская Г.Н. Метафора в системе языка. – СПб., 1993. – 151с. Шенделева Е.А. Полевая организация образной лексики и фразеологии //Фразеология в контексте культуры. – М.: «Языки русской культуры», 1999. – С. 74-79. ABBYY Lingo 12. Electronic Dictionary on CD-ROM. – ABBYY Russia. – 2006. Clancy J.J. The Invisible Powers. The Language of Business. – Lexington Books: New York, 1999. – 331p. Dictionary of Finance and Banking. – New York : Oxford University Press. – New York. – 2005. – 437 p. Kovács É. On the Use of Metaphors in the Language of Business, Finance and Economics [електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://husse8.extra.hu/wp-content/2007/08/husse-8-on-the-use-of-metaphors-in-the-language-of-business.doc> Kövesces Z. Metaphor: a Practical Introduction. – Oxford University Press, 2002. – 285p. Liendo P. Business language: a loaded weapon? War metaphors in business // Invenio, Vol.4, número 006. – Argentina: Universidad del Centro Educativo Latinoamericano, 2001. – P. 43-50.

СВІНЦИЦЬКА О. В.

(Волинський національний університет імені Лесі Українки)

ЗАСОБИ ПРИВЕРТАННЯ УВАГИ ЧИТАЧА У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ЛЕКЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ

У статті виділені та проаналізовані основні засоби привертання уваги студента-читача у сучасному англомовному лекційному дискурсі. Визначено особливості вживання різних дискурсивних маркерів на різних етапах лекції.

Ключові слова: письмова фіксація лекції, студент-читач, засоби уваги, дискурсивні маркери.

Свинцицкая О. В. Средства привлечения внимания читателя в современном английском лекционном дискурсе. В статье выделены и проанализированы основные средства привлечения внимания студента-читателя в современном английском лекционном дискурсе. Определены особенности применения различных дискурсивных маркеров на разных этапах лекции.

Ключевые слова: письменная фиксация лекции, студент-читатель, средства внимания, дискурсивные маркеры.

Svintsytska O. V. Means of attraction the reader's attention in modern English lecture discourse. In the article the main means of attraction the reader's attention in modern English lecture discourse are extracted and analyzed. The usage peculiarities of different discourse markers on different lecture stages are determined.

Дана стаття присвячена вивченню основних засобів привертання уваги студента-читача у сучасному англomовному лекційному дискурсі

Актуальність обраної теми зумовлена відсутністю комплексного вивчення засобів привертання уваги читача у сучасних письмових фіксаціях англomовних лекцій.

Завданням дослідження є визначення основних засобів та дискурсивних маркерів привертання уваги читача у сучасному англomовному лекційному дискурсі.

Предметом дослідження є механізми привертання уваги читача у сучасному англomовному лекційному дискурсі.

Об'єктом дослідження є мовні засоби привертання уваги читача.

Головною особливістю письмової фіксації лекції є її вплив на композицію, на мову, і на стиль. Необхідність виділити ті положення, на які далі доведеться спиратися, диктує широке використання дейктичних (вказівних) елементів, тобто різноманітних “скрепів”, які поєднують частини тексту.

Досить часто у процесі читання студентом письмових фіксацій лекцій автору-лектору важливо на належному рівні утримувати увагу читача, підготувати його до сприйняття важливої інформації. М. Ф. Добринін, І. В. Страхів під увагою розуміють спрямованість як зосередженість психічної діяльності. Проблема засвоєння і переробки інформації тісно переплітається з проблемами уваги. Розглядаючи увагу як “фільтр” американські вчені стверджують, що увага фільтрує інформацію, пропускаючи якусь її частину та ігнорує іншу. К. Д. Ушинський визначав увагу як саме ті “двері, через які проходить все, що тільки входить в душу людини із зовнішнього світу”. У зв'язку з цим виникає потреба у вживанні мовних засобів привертання уваги.

У нашому дослідженні під такими мовними засобами розуміємо стійкі, часто повторювані одиниці мовної комунікації, які вживаються з метою привертання уваги студента-читача. У лекційному дискурсі увага адресата (студента-читача) привертається завдяки використанню мовних засобів лінеарності, емоційно-експресивних номінацій, гіпофор, а також маркерів поступки та протиставлення.

Провівши аналіз сучасних англomовних лекцій (письмових фіксацій), ми виділили наступні засоби привертання уваги студента-читача: засоби організації дискурсу, засоби виділення основної інформації, засоби уточнення, засоби пояснення, засоби екземпліфікації, засоби протиставлення інформації у лекції, а також засоби вираження ставлення автора.

1. засоби організації дискурсу;

За допомогою мовних засобів привертання уваги читача автор-лектор виділяє початок, сприяє розгортанню та наближенню до завершення комунікації. На початковому етапі використовуються наступні парентези (словосполучення або речення, що вводиться в інше речення, при цьому підсилюючи контекст): *first(ly), first of all, the first thing that we have to talk about is..., we are going to talk about..., today we're going to be talking about..., let's first start with ...*, за допомогою яких привертається увага до того, про що йтиметься далі. Наприклад:

1) *-First, there are attempts to defend a weakened version of the Sapir-Whorf hypothesis;* (P. Schlenker - *Ling 1* - Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006, L 2B)

2) *First of all, it should be said that being a Slavic language, Slovak is very similar to Czech in all linguistic aspects (unlike e.g. German [3]).* (Slovak Text-to-Speech Synthesis in ARTIC System)

3) *The first step to discussing the grammar of sentences (syntax) is figuring out how words group together to fit into the sentence framework.* (Lecture Notes for Linguistics 201, Section C; Fall 2005)

4) *In the first part (sections 2, 3 and 4) of our article we are going to explain the structure of logical proof and its transcription into XML based language.* (Slovak Text-to-Speech Synthesis in ARTIC System)

5) *We then moved on to talk about Phrase Structure Rules.* (Lecture Notes for Linguistics 201, Section C; Fall 2005)

У наведених прикладах виділені мовні одиниці утворюють логічне поєднання одного речення з іншим, а також однієї частини лекційного матеріалу з наступною.

Вживання дискурсивних маркерів на етапі розгортання лекційного матеріалу має дуже важливе значення, адже увага студента-читача може розпорошуватися або послаблюватися, і для її активації використовуються наступні парентези: *now, next, then, after that, additionally, in addition (to), moreover, furthermore, therefore*. Наприклад:

1) *In addition, they probably cannot think using the language they have been taught.* (P. Schlenker - *Ling 1* - Introduction to the Study of Language, L 2A)

2) *Moreover, it should also be possible for a trained person to produce sounds represented in this notation, even sounds that he had never heard before.* (P. Schlenker - *Ling 1* - Introduction to the Study of Language, L 9)

3) *Furthermore, the cases of dissociation studied in earlier Lecture Notes that we do not literally 'think in words': if we did, patients with a language deficit should automatically have a deficit in thought as well, which does not appear to be the case.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, L 2B)

У поданих прикладах, виділені парентези виконують функцію підсумування та узагальнення викладеного матеріалу у лекції

Важливо зазначити, що у сучасному англомовному лекційному дискурсі з метою поживлення уваги студента-читача (адресата), а також введення нової інформації вживаються також гіпофори. Гіпофора - це питання автора-лектора до самого себе. Гіпофори можуть відкривати всю лекцію або її значущі частини. Наприклад:

1) *What is the structure of sentences? A natural assumption is that sentences are mere strings of words, with no special structure (this is what we call 'Hypothesis 1').* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 4A)

2) *Why should we posit that sentences have a tree-like structure? Because certain groups of contiguous words behave as natural units - for instance they may stand alone, be moved as a unit, be deleted as a unit, or be replaced by a pronominal form.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 4A)

3) *What is the longest sentence of English? Answer: there is none!* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1A)

Використання гіпофор у лекційному дискурсі є одним із важливих складових. Питальне речення змушує студента-читача хоча б на хвилину задуматись над відповіддю і тим самим привертає увагу читача. Крім того, зустрічаються такі гіпофори, в яких використовується саме слово *Answer*: після якого іде відповідь на поставлене запитання, а в деяких прямо після запитання слідує відповідь.

У процесі розгортання лекції (її письмової фіксації) дуже часто відбувається перехід від однієї теми до іншої або, навпаки, повернення до попереднього матеріалу лекції. У таких випадках наступні мовні одиниці допомагають перемикаючи увагу студента-читача (адресата), або орієнтують його на те, про що йшла мова раніше. До таких мовних одиниць відносимо обставину часу *now*, вставну конструкцію *by the way*, та синтаксичні конструкції: *I should remind..., let's go back ..., let's come back....* Наприклад:

1) *I now provide further information about the Null Subject Parameter.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 3A)

2) *You may ignore this paragraph for the moment, but do go back to it when you review for your Final Exam at the end of the Quarter.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 3B)

3) *We will come back later to some of the flaws of this analysis.* (*Semantics I - Lecture Notes 7, Quantification Over Times And Worlds I: The Intensional Picture*)

У наведених прикладах автор повідомляє про інформацію про яку буде йтися у лекції, або до якої автор ще повернеться.

На завершальному етапі, коли мова йде про узагальнення викладеного матеріалу, у лекції вживаються такі мовні одиниці, які підсумовують все вище сказане, тим самим повідомляючи студента-читача (адресата) про наближення закінчення лекції, наприклад, лекції або про зміну теми лекції. Для цього автор-лектор (адресант) використовує наступні підсумовуючі конструкції: *in summary, summing (it all) up, to sum up, to finish, to conclude, at the end,; to summarize results; to obtain a clear picture; to come to the conclusion; as a result; conclusion resulting from smth; generally.* Наприклад:

1) *Here is a summary of the argument, which is still highly controversial. ...* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 2B)

2) *If we put together the facts of (7), (8) and (12), we obtain a particularly clear picture, in which singular count nouns behave in one way, and mass nouns and plural count nouns behave in another way.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 6B)

3) *Conclusion: There is some evidence that the acquisition of language by children is guided by a module of the human mind specifically devoted to language - a kind of 'language organ'.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1B)

Використання автором подібних виразів є підбиттям підсумків або узагальненням тверджень, підпунктів лекції, а також усієї лекції загалом.

2. засоби виділення основної інформації;

3 цією метою вживаються такі стереотипні висловлювання: *recall (that), note (that), notice (that), it's worth noting, the most important ..., one of the most important ..., what is interesting/important..., specifically, in particular, particularly, especially, notably.* Наприклад:

1) *Notice that this rule can be iterated (=repeated) any number of times to produce an arbitrary number of new sentences.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1A)

2) *In particular, one of the major syntactic constituents, NP, turns out to also be a major semantic constituent, since rule (ib), ...* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 6B)

3) *It is worth noting that this little procedure, which has only three rules, can be applied to sentences of arbitrary complexity.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 6B)

У наведених прикладах автор-лектор намагається наголосити та виділити ту інформацію, на яку слід звернути увагу чи запам'ятати.

3. засоби уточнення ;

У сучасному англомовному лекційному дискурсі (у письмових фіксаціях лекцій) такі мовні одиниці допомагають автору-лектору точніше й доступніше висловитися, полегшити реципієнтові (студентів-читачу) сприйняття. Крім того, повторення сказаного в різних варіантах дозволяє бути зрозумілішим та сприяє запам'ятовуванню, як наприклад: *that is, to clarify, which means that..., (what) I mean(t)..., to be more exact, more specifically, to be more precise, notice (that)*. Наприклад:

1) *Already in 1948, John von Neumann, in his Hixon Symposium lecture, articulated the need for "a detailed, highly mathematical, and more specifically analytical theory of automata and information.* (Edward P. Stabler Computational Linguistics: Language Learning, Lx212 notes, draft 2008-06-27)

2) *...shows that these people think the way they speak, that is, they code for memory, inference, way-finding, gesture and so on in 'absolute' fixed coordinates', rather than in non-absolute coordinates.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 2B)

3) *If we tried instead to move the second is, we would obtain a sharply ungrammatical result ('ungrammatical' in the descriptive sense we will use in this course, which means that the sentence 'sounds weird' to native speakers)...* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1B)

У наведених прикладах автор дає пояснення та конкретизує, викладений ним матеріал, використовуючи про цьому вирази-уточнення.

4. засоби пояснення;

Використовуючи такі висловлювання, адресант (автор-лектор) пояснює, уточнює, розкриває зміст не зовсім яernih слів, які можуть викликати непорозуміння, конкретизує або, навпаки, узагальнює зміст попереднього висловлювання: *in other words, in a word, for instance, lets explain*. Наприклад:

1) *For instance an answer comes faster for a letter that is stilted at a 45 degree angle than for one that was at a 90 degree angle.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 2B)

2) *In other words, a well-chosen constituency test should disambiguate the sentence, i.e. make it unambiguous.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 4A)

3) *To understand this definition, we will modify the definition of compound by providing rules for their formation, and we need to explain what it means "to occur freely."* (Stabler - Linguistics 20, Spring 2007)

У першому прикладі автор використовує *for instance*, при відсутності самого прикладу, для пояснення ним вищесказаного матеріалу.

У другому прикладі автор перефразовує, вищезгаданий матеріал, для кращого розуміння його студентом-читачем.

5. засоби екземпліфікації;

Зживання таких висловлювань має першочергове значення для лекційного дискурсу, оскільки сприймання та запам'ятовування будь-якої інформації посилюється, якщо вона забезпечена прикладами. Крім того, наведення прикладів підтверджує достовірність інформації: *for example, for instance, such as, let's say*.

1) *For example: bartender, apple pie, jet black, part supplier, boron epoxy rocket motor chamber instruction manual writer club address list* (Stabler - Linguistics 20, Spring 2007)

2) *By contrast, when they learn the rule they tend to apply it incorrectly to cases that require an exceptional treatment, such as 'hold', 'find' or 'go'.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 8)

У вищезгаданих прикладах автор використовує засоби екземпліфікації з метою наведення прикладів для кращого розуміння теоретичного матеріалу студентом-читачем.

6. засоби протиставлення;

У сучасному англомовному лекційному дискурсі мовні засоби протиставлення дозволяють автору-лектору (адресату) виразити різноманітні точки зору на той самий об'єкт, які не заперечують, а доповнюють одна одну, як наприклад: *but, in contrast, conversely, on the other hand, although, however, in fact, anyway, on the contrary, unlike, otherwise, nevertheless*. Наприклад:

1) *There is no evidence that their mental representations consist of the plastic symbols they have learned to associate with objects, in contrast to humans, where there are many kinds of evidence that mental representations are in terms of language.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 2A)

2) *On the other hand there is no problem if 'who' originates in the position that follows the verb of the embedded clause.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 3A)

3) *If you end up in the ACCEPT state after the last word has been processed, the sentence is accepted; otherwise the sentence is rejected*:... (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 4B)

7. засоби вираження ставлення автора;

Найуживанішими засобами вираження авторизації у лекційному дискурсі є вставні звороти типу *according to smb., in (on) smb.'s view/opinion, to smb.'s knowledge, in the words of ....* Наприклад:

1) *According to Theory A, these are not specifically linguistic - but they exist nonetheless.* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1B)

2) *According to P. Li and L. Gleitman, there are two factors: whether the geography provides natural points of absolute reference, ...* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language UCLA, Winter 2006)

3) *In the words of Morpurgo Davies (1998: 154), he 'not only counts as one of the great classicists of the century and had a considerable role to play in linguistic thought, ...* (Jacob Wackernagel – Lectures on Syntax)

Увагу студента-читача у лекційному дискурсі привертають також різноманітні засоби вираження авторського “я”, до яких відносимо, перш за все, мовні одиниці вираження експліцитного авторського “я” (*I (we) think/believe/argue, in my opinion/view, to my mind, we are confident (that), we suggest ...*). Наприклад:

1) *A second problem, much more serious in my opinion, is that the ambiguity theory that (42)a could be understood as true in the situation we described above.* (Semantics I - Lecture Notes 1)

2) *I think that when all people realize that no matter which language you speak or which cultural norms you are used to...* (Olga Temple, 4.11403 – Language, Power & Development: Lecture 6)

3) *We suggest that in general an utterance conveys more information than is linguistically encoded in its truth conditions, and argue that it is important to ask in each case what comes from the semantics...* (Semantics I - Lecture Notes 1)

Безособові звороти з *one (one can say/argue (that))*. Наприклад:

...from Homer to the authors of the Byzantine age, so that one can say with absolute certainty that it is impossible to work in the area of Greek grammar without having Lobeck's works constantly to hand. (Jacob Wackernagel – Lectures on Syntax)

Пасивні конструкції, які особливо часто вживаються на початку речення (*it is often said (that), it should be noted (that), it is evident/known (that), it is commonly referred (that), it is argued (that) mouzo*). Наприклад:

1) *It should be noted here that the word for 'God' in Greek and Latin is used as a form of address at all only in the mouths of Christians (cf. I, 297 below).* (Jacob Wackernagel – Lectures on Syntax)

2) *It is known that Panini's grammar is not philosophical in nature.* (Olga Temple – Survey of Linguistic Theories: Lecture 2)

3) *It is often said that vivipary often evolves with a relatively low reproduction rate.* (Stabler - Language and Evolution, Spring 2006)

Варто зазначити, що для писемного сучасного англomовного лекційного дискурсу, крім вищенаведених мовленнєвих одиниць, важливими є засоби візуалізації: членування на параграфи, розділи, абзаци, а також засоби пунктуації та шрифтове варіювання, які також призначені для привертання уваги студента-читача до стрижневих елементів тексту. Наприклад:

1) **Theory A:** *Acquisition of language is guided solely by an all-purpose learning mechanism (general intelligence)* (P. Schlenker - Ling 1 - Introduction to the Study of Language, UCLA, L 1B)

2) **Goal:** *Languages as we have described them so far are the product of three main components:*

(i) *the fixed principles of Universal Grammar*

(ii) *(ii) the parameters (or 'switches') of Universal Grammar, and*

(iii) *(iii) the vocabulary, e.g. the fact that a certain furry creature is called a 'cat' rather than a 'tac' (this component is arbitrary and does not follow from Universal Grammar)*

Отже, одним із ключових принципів побудови сучасного англomовного лекційного дискурсу є його здатність привертати, утримувати і маніпулювати увагою читача-студента.

Існує ряд лінгвістичних засобів (дискурсивних маркерів), за допомогою яких здійснюється фокусування уваги читача.

Проаналізувавши матеріали письмових фіксацій сучасних англomовних лекцій ми дійшли висновку про те, що лекційному дискурсу притаманне вживання цілої низки засобів для привертання уваги студента-читача, що використовуються при організації дискурсу.

Ці засоби сприяють виділенню основної та другорядної інформації, уточненню лекційного матеріалу, його успішному поясненню, екземпфікації, перефразуванню, протиставленню різних типів інформації та вираженню ставлення автора.

Література

Добрынин Н.Ф. Внимание и его воспитание. – М.: Правда, 1951. – С. 3-31. Страхов И.В. Внимание и структура личности. – Министерство просвещения РСФСР – Саратовский Государственный Педагогический Институт Саратовское отделение общества психологов: Саратов, 1969. – 322с. Ушинский К. Д. Собрание сочинений [Текст]. Т. 3. Педагогические статьи 1862-1870 гг. / К.Д. Ушинский. – М.; Л.: Изд-во АПН РСФСР, 1948. – 691 с

СЕНІЧЕВА О.А.

(Бердянський державний педагогічний університет)

СПЕЦИФІКА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ СПОСОБІВ НОМІНАЦІЇ РОСІЙСЬКИХ ЕМОТИВІВ

У статті досліджено специфічні особливості емоційних концептів, їхня лінгвоструктура і функціонування у мовному суспільстві. На прикладі лексикографічних та спеціальних словників проаналізовано емотиви «страх», «радість», «печаль», «гнів» у російській картині світу.

Ключові слова: емоція, базисна емоція, концепт, концептосфера, емотивна картина світу.

Сеничева О.А. Специфика лексикографических способов номинации русских эмотивов. В статье исследованы специфические особенности эмоциональных концептов, их лингвоструктура и функционирование в языковом обществе. На примере лексикографических и специальных словарей проанализированы эмотивы «страх», «радость», «печаль», «гнев» в русской картине мира.

Ключевые слова: эмоция, базисная эмоция, концепт, концептосфера, эмотивная картина мира.

Senicheva O.A. Peculiarities of Lexicographical Means in Nomination of Russian Emotives. The specific peculiarities of emotional concepts, their linguistic structure and functioning in the language society have been researched in the article. The concepts «fear», «joy», «grief» and «anger» have been analysed on the basis of lexicographical and special dictionaries in the Russian Linguistic Model of the World.

Key words: emotion, basic emotion, concept, conceptual sphere, emotative model of the world.

Сучасне мовознавство характеризується направленистю на антропоцентризм. Цим зумовлено актуальність досліджень в області лінгвокультурології, зокрема, у вивченні теоретичних положень опису ключових понять, серед яких *концепт* є одним із головних.

Концепт намагаються вивчати лінгвісти, філологи, спеціалісти зі штучного інтелекту, когнітологи, культурологи ([Лихачев 1997, с. 280–287; Маслова 2008, с. 44–79; Степанов 1997, с. 40–42; Стернин 1999, с. 69–79] та ін.). Не дивлячись на протиріччя та дискусійні моменти, які існують між представниками цих шкіл, науковці відмічають і загальні для них тенденції, однією з яких є визнання ментального характеру концепту. У зв'язку з цим дослідження мови емоцій набуває особливого значення.

Недостатність вивчення питання становлення емоційної номінативної системи робить наше дослідження **актуальним**, що обумовлено необхідністю лінгвокультурологічного вивчення основних тенденцій концептології, динаміки розвитку емоційних концептів, їхньої лінгвоспецифічної структури і функціонування у мовному суспільстві, національній культурі тощо. Це дозволить вивчити сутність емоційних концептів як структурно- та змістовно-складних вербалізованих розумових конструктів людського пізнання в культурі, виявити специфічні особливості емоційних концептів, що є **завданням** нашого дослідження. Реалізація завдань передбачає використання, окрім загальних методів (дедуктивного, індуктивного, інтроспективного), часткових лінгвістичних методів та прийомів: метод компонентного дефініційного аналізу, етимологічний аналіз, метод інтерпретації, контекстуальний аналіз, польовий метод, прийом кількісного підрахунку.

Предмет наукової розвідки становлять емоційні концепти в російській лінгвокультурі. **Об'єктом** дослідження обрані синонімічні ряди номінативного поля емоцій російської мови «страх», «радість», «печаль», «гнів». При описі феномену емоційних концептів як системи у статті враховується вплив на їхнє формування, становлення та розвиток соціального, історичного (еволюційного), психологічного, семіотичного (символічного) та інших *факторів*, які детермінують у комплексі процес розвитку концептів.

Будь-які концепти як ментальні утворення можуть існувати лише у формі їхніх сукупностей, т.б. у концептосфері. Під *концептосферою емоцій* ми розуміємо сукупність множинності вербалізованих на лексичному та фразеологічному рівнях емоційних концептів, які знаходяться один з одним у складних структурно-сміслових та функціональних відношеннях і включають в себе понятійний, образний та ціннісний компоненти.

Слова, які позначають у сучасних мовах своїми окремими значеннями чуттєву сферу людського буття, першопочатково номінували факти, явища, предмети, які реально існували в житті, природі. На етапі